

Tieliikenteen toimivaltaisen viranomaisen valinta

Kh 28.11.2022 § 278
385/08.01.00/2022

Valmistelija

kunnanjohtaja Helena Vuopionperä-Kovanen, p. 050 307 6114

Taustaa

Jyväskylän kaupunkiseutu toimii liikennepalvelulain (320/2017) tarkoittamana tieliikenteen toimivaltaisena viranomaisena Jyväskylän, Laukaan ja Muuramen alueella järjestäen alueelle Linkki-kaupunkiliikennettä. Keski-Suomen ELY-keskus toimii tieliikenteen toimivaltaisena viranomaisena muissa Keski-Suomen kunnissa.

Suurilla ja keskisuurilla kaupunkiseuduilla tieliikenteen toimivalta-alueet ovat joiltain osin laajentuneet kaupunkiseutujen reuna-alueiden kuntien siirtyessä kaupunkiliikenteen piiriin. Jos Jyväskylän seudun toimivaltainen viranomainen käsittäisi koko MAL-alueen, olisi Jyväskylän seutu joukkoliikenteessä suurin keskisuuri kaupunkiseutu yhdessä Lahden seudun kanssa. Keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen valtionavustukset jaetaan alueille asukaslukujen ja alueen oman joukkoliikennepanostuksen perusteella.

MAL-sopimuksen joukkoliikennetavoitteet ja selvitystyö

Jyväskylän kaupunkiseudun MAL-sopimuksessa 2021–2031 sovitaan joukkoliikenteen toimivalta-alueen laajentamista koskevan selvityksen teettämisestä. Tavoitteena on selvittää, miten joukkoliikenteen järjestäminen kokonaisuutena muuttuisi, mikäli Jyväskylän toimivaltaisen viranomaisen toimivalta-alue laajenisi. MAL-sopimuksen tarkoittama selvitystyö laadittiin ajalla 1/2022–11/2022 tiiviissä vuorovaikutuksessa ELY-keskuksen, alueen kuntien ja MAL-seurantaryhmän kanssa. Työn aikana järjestettiin kuntakohtaisia palavereja sekä kuntien yhteinen työpaja, jossa kuultiin myös Traficomin sekä Oulun ja Turun seutujen joukkoliikenteen edustajia.

MAL-sopimuksessa määritetään julkisen liikenteen kehittämistavoitteita. Kaupunkiseudun joukkoliikenteen laajentaminen koko MAL-alueelle edistäisi lähes kaikkia MAL-sopimuksessa joukkoliikenteen kehittämiseksi asetettuja tavoitteita, kuten Äänekosken ja maaseutumaisten kehyskuntien (Hankasalmi, Petäjävesi, Toivakka, Uurainen) joukkoliikenteen palvelutason kehittämisen kokonaistaloudellisia ratkaisuja.

Muutoksen vaikutukset joukkoliikenteen järjestämiseen

Jos koko MAL-seutu kuuluisi Jyväskylän seudun joukkoliikenneviranomaiseen, ELY-keskuksen MAL-alueelle rajautuva sopimusliikenne siirtyisi Jyväskylän kaupunkiseudun järjestettäväksi ja osaksi Linkki-liikennettä. MAL-alueen ulkopuolelle ulottuvan sopimusliikenteen järjestäisi ELY-keskus jatkossakin. Waltilippujärjestelmä ja Linkin informaatiojärjestelmä laajenisi koko MAL-alueelle.

Seudun joukkoliikenneasioista päättäisi kuntien nimeämistä edustajista koostuva Jyväskylän seudun joukkoliikennelautakunta. Toivakan liikenne on jo nykyisin Linkki-liikennettä, mutta jatkossa Toivakan kunta kuuluisi kaupunkiseudun toimivalta-alueeseen virallisesti.

ELY-keskus ei maksaisi enää valtionavustusta Jyväskylän seudun toimivalta-alueelle. Sen sijaa Traficom maksaa Jyväskylän kaupunkiseudulle valtionavustusta, joka koostuu perusrahoituksesta, ilmastoperusteisesta rahoituksesta ja hankerahoituksesta.

Traficom rahoittaisi ELY-keskuksen osuuden sopimusliikenteen sopimuskorvauksista vuosina 2023–2027. Tämän jälkeen rahoituksesta vastaisi Jyväskylän kaupunkiseudun toimivaltainen viranomainen, mutta samalla kaupunkiseudun saama valtionavustus kasvaisi. Tavoitteena on kasvattaa matkustajamäärää ja tehostaa liikenteen hankintaa, jolloin alijäämä jää pienemmäksi.

Kuntien välinen yhteistoimintasopimus valmistellaan kevään 2023 aikana ja siinä sovitaan kuntien velvoitteista ja oikeuksista liikenteen järjestämisessä. Yhteistoimintasopimuksella varmistetaan, että kullakin kunnalla säilyy mahdollisuus päättää oman alueensa joukkoliikenteen palvelutasosta, ja että kukin kunta vastaa oman kuntansa asukkaita palvelevan joukkoliikenteen kustannuksista.

Vaikutukset palvelutasoon

Kaupunkiliikenteen alueella joukkoliikenne järjestettäisiin laadukkaalla, tasalaatuisella ja ympäristöystävällisellä kalustolla Linkki-väreissä jatkossakin. Nykyiseen järjestelyyn verrattuna Toivakalla olisi paikka Jyväskylän seudun joukkoliikennelautakunnassa, joka tekee mm. liikennettä ja lipunhintoja koskevat päätökset. Kunnalla olisi myös parempi mahdollisuus osallistua ennakoivasti suunniteluun ja kehittämiseen.

Tavoitteena on, että voitaisiin järjestää kustannustehokkaammin parempia joukkoliikennepalveluita. Kuitenkin kukin kunta viime kädessä päättäisi itse omalla alueellaan ajettavan liikenteen palvelutasosta. Jos liikennetarjontaa lisätään, kasvavat kustannukset.

Vaikutukset joukkoliikenteen järjestämisen kustannuksiin Toivakassa

Pelkästä kaupunkiviranomaiseen liittymisestä kunnille aiheutuu hallintokustannuksia mm. joukkoliikenteen suunnittelusta ja ohjelmistoista. Toivakan osuudeksi hallintokustannuksista arvioidaan nykyisen kustannustason perusteella noin 7 000 euroa/vuosi. Hallintokustannukset jaetaan kunnille asukaslukujen suhteessa.

Sopimusliikenteestä nykyisellä palvelutasolla ei aiheudu lisäkustannuksia vuosina 2024–2027, koska Traficom on luvannut siirtymäaikana korvata ELY-keskuksen osuudet sopimuskorvauksista kokonaan. Vuodesta 2028 alkaen kustannusvastuu siirtyy kunnille. Jos alijäämä ja palvelutaso pysyisivät nykyisen suuruisena, jaettaisiin ELY-keskuksen tuen osuus, noin 93 000 euroa Toivakan ja Jyväskylän välisessä liikenteessä kuntien kesken esimerkiksi matkustuksen suhteessa. Bruttosummasta vähennettäisiin kuitenkin lipputulot, joten kuntakohtaiseksi maksuosuudeksi jäisi arviolta 30 000 euroa.

Toivakan kunta on nykyisellä mallilla maksanut joukkoliikenteestä noin 100 000 euroa per vuosi.

Tavoitteena kuitenkin on, että joukkoliikenteen matkustajamäärää saadaan kasvatettua niin, että alijäämä jää mahdollisimman pieneksi. Valtionavun vähentymisen (enintään 650 000 € koko MAL-alueella) korvaaminen lipputuloilla edellyttäisi laskennallisesti noin 450 000 uutta matkaa, eli noin 6,5 % kasvua matkustajamäärissä koko MAL-alueella. Linkki-

matkustajamäärät ovat vuosina 2014–2019 kasvaneet noin 27 %. Absoluuttisesti kasvua on ollut 1,65 milj. matkustajaa. Tavoitteena on Linkki tulevaisuuteen -strategian mukaan matkustajamäärän kaksinkertaistaminen vuoteen 2030 mennessä.

Jyväskylän kaupunkiseutu saa joukkoliikenteen valtionapua Traficomilta sekä keskisuurten kaupunkien perusavustuksena, että MAL-sopimukseen sidottuna ilmastoperusteisena rahoituksena. Lisäksi haettavana on hankeavustuksia. Tuen määrä oli 2,9 milj.€ vuonna 2021 ja 4,9 milj.€ vuonna 2022 (sisältäen koronatuen). Koronatuki lakkaa, mutta muilta osin tuen määrän ennakoidaan kasvavan.

Liikenteen hankintakustannukset (brutto) riippuvat myöhemmin tehtävästä kuntien palvelutasoa koskevasta päätöksestä, linjastosuunnitelmasta ja kilpailutuksen tuloksista sekä markkinaehtoisien liikenteen roolista. Liikenteen nettokustannukset riippuvat lippujärjestelmästä koskevista päätöksistä (vyöhykkeet ja hinnat) sekä toteutuneesta matkustuksesta.

Selvityksen päätelmät ja etenemispolku

Tehdyn selvityksen perusteella toimivalta-alueen laajentamiselle koko MAL-alueelle on edellytykset.

Ensimmäisessä vaiheessa kunnat päättävät haluavatko kehittää liikennettä maaseutuliikenteenä (ELY) vai kaupunkiliikenteenä (Linkki). Tämän jälkeen aloitetaan yhteistoimintasopimuksen valmistelu niiden kuntien osalta, jotka tulevat mukaan kaupunkijoukkoliikenteeseen. Kun tiedetään, mitkä kunnat ovat mukana, voidaan määritellä palvelutaso ja suunnitella linjasto sekä hinnoittelu, ja niiden pohjalta arvioida kustannukset tarkemmin kunnilta myöhemmin edellytettävää palvelutasopäätöstä varten.

Tieliikenteen toimivalta-alueen muutos vaatii muutoksen liikennepalvelulakiin. Uusi toimivalta-alue on tarkoitus aloittaa 1.1.2024. Lakimuutoksen valmistelu tulee aloittaa viimeistään 6 kk ennen tätä. Lakimuutosta varten tarvitaan kaikkien MAL-kuntien päätökset alueen laajentumisesta.

Esittelijä	Kunnanjohtaja Helena Vuopionperä-Kovanen
Päätösehdotus	Kunnanhallitus päättää esittää valtuustolle, että Toivakan kunnan joukkoliikennettä kehitetään jatkossa osana Jyväskylän seudun kaupunkiliikennettä (Linkki). Toivakan kunta hakee yhdessä muiden Jyväskylän seudun tieliikenteen toimivalta-alueen kuntien kanssa lakimuutosta, joka mahdollistaa Toivakan siirtymisen ELY-keskuksen toimivalta-alueelta Jyväskylän kaupunkiseudun tieliikenteen toimivaltaiseen viranomaiseen.
Päätös	Hyväksyttiin yksimielisesti.